

HØYSGAARDS PROSODI (UDVIDET)

Høysgaard giver i sin "Tabell" herunder en sammenfatning af sin opfattelse af "Ordenes Materie", dvs. deres materiale eller bestanddele. Det centrale i tabellen er hans samlede prosodiske system eller hans *prosodi* (min term), der er indrammet nedenfor.

I tabellen (som ifølge den lodrette overskrift i yderste venstre kolonne dækker "Mundtlige og klarlydende Ords Materie") kan vi her se bort fra den øverste række, om "Bogstave". De nederste rækker siges at være "de frie,

omskiftelige, uvisse og ubestemte", dels "Toner, høje og lave efter Behag", dels "Aandepasninger [dvs. 'måder at ånde eller accentuere på'], haarde og milde", og det gælder dem begge at de "ere tilfelles for alle Sprog og for alle Ord". Der er med andre ord, ifølge Høysgaard, tale om prosodiske egenskaber der ikke er en del af det danske sprogsystem. Det centrale er derfor den øvrige del af tabellen, nemlig de rækker der "egentligen" er "de faste, visse og bestemte". De opdeles (som allerede i 1743b, men med

Om Ordenes Materie. Mundtlige og klarlydende Ords Materie at være, siges		TABELL.		Der behøves kun Sentus communis, Hørelse og Gørelse §. 1955. med Eftertanke, til at faae tydelige Begreb om alle Posterne i denne Tabell. Derfor ere ogsaa alle de, som have mundtelig handlet af 3
		Bogstave	hvorom er nok at see i den Accent. Gramm., og noget i det følgende.	
egenlig de faste, visse og bestemte	Ordfor- stielende Aandepasninger, hvoraf.	Aandepasninger	Standsende, som a, } hvilke ere visse. Dobbelt, som a } Danske Ords i sær paa Riobenhavnst. egne.	
			Kortjævn, som a, } hvilke have Sted i alle Sprog, Langjævn, som a. } dog ikke hvert af dem i hvert Ord.	
	Tidslængde, der betragtes	absolute, som Vocalens egen Tiid, der da er Korttoned, som a og å. Langtoned, som a og å. respective, imellem Staveller, der da med Ophold, heder Lange, som a, å, å, å. uden Ophold heder Korte, som a i Agent.		
egenlig de frie, omskiftelige, uvisse og ubestemte	Toner, høje og lave efter Behag. } hvilke ere tilfelles for alle Sprog og for alle Ord. Aandepasninger, haarde og milde.			

Høysgaards "Tabell" (1769) er gengivet efter Henrik Bertelsens udgave i *Danske Grammatikere* (DG, bd. 5, 1923, s. 514).

... HØYSGAARDS PROSODI (UDVIDET)

terminologien og accenttegnene i hovedsagen som i 1747) i fire "Aandelav": to som "ere visse Danske Ords egne", dvs. særegne for danske ord, "i sær paa Kjøbenhavnsk", nemlig "Standsende [1747: Stødende], som á" og "Dobbelt, som â" (altså dem med stød), og to som findes "i alle Sprog, dog ikke hvert af dem i hvert Ord", nemlig "Kort-jævn, som à" og "Lang-jævn, som  " (altså dem uden stød).

Foruden i Aandelav opdeles "de Ordforskiellende Aandepasninger", dvs. 'ordadskillende måder at ånde eller accentuere på' i "Tidslængde, der betragtes" som enten "absolute, som Vocalens egen Tiid" eller "respective, imellem Stavelser". De absolute inddeles i "Korttoned, som á og à" og "Langtoned, som   og  " (svarende til kort og lang vokalkvantitet, der altså sammen med stødmodsatningen giver et 2 x 2-system som afbildet i  ). De respective inddeles i dem "med Ophold", der kaldes "Lange, som  ,  ,  ,  " (svarende til dem med tryk), og dem "uden Ophold", der kaldes

2

Stød og vokallængde

	Stød (i stavelsen)	Ikke stød
Kort vokal	<i>vend!</i> (stød på [n])	<i>ven</i>
Lang vokal	<i>v�en</i> (stød på [�:])	<i>v�ene</i> (1. stavelse)

"Korte, som   i Ag ent [ g ent]" (svarende til trykløse, hvad der medfører at de ikke kan få stød).

Det er et imponerende og meget moderne prosodisk system Høysgaard her opstiller. Systemet er i koncentreret form sammenfattet i  .

1

HØYSGAARDS PROSODI MED MODERNE TERMINOLOGI

Moderne terminologi		H�ysgaards terminologi		Notation
St�d	<i>med stød</i>	<i>Aandelav</i>	<i>standsende Aandelav</i>	�
			<i>dobbelt Aandelav</i>	�
	<i>uden stød</i>		<i>kort-jævnt Aandelav</i>	�
			<i>lang-jævnt Aandelav</i>	�
Vokalkvantitet	<i>med kort vokal</i>	<i>absolut Tidslængde</i>	<i>korttonede</i>	�, �
	<i>med lang vokal</i>		<i>langtonede</i>	�, �
Tryk	<i>med tryk</i>	<i>respektiv Tidslængde</i>	"med Ophold", kaldes <i>Lange</i>	�, �, �, �
	<i>uden tryk</i>		"uden Ophold", kaldes <i>Korte</i>	� i �g�ent

Koncentreret fremstilling af H ysgaards prosodiske system på grundlag af hans "Tabell" fra 1769 med tilføjelse af moderne terminologi.